

ОСОБЛИВОСТІ САМОПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

Інформатизація суспільства передбачає самоосвіту, коли людина поповнює свій набір знань відповідно до життєвих і професійних потреб. Таким чином, студент повинен бути готовим до розуміння помилковості обраної теоретичної моделі навчання й здатним опанувати іншу модель. Отже, головною метою сучасної освіти є не тільки набуття студентом знань, а й саморозвиток, самовдосконалення, пов'язані з професійною підготовкою студента як майбутнього спеціаліста.

Методологічні засади сучасної філософії освіти розкриваються в працях В. Андрющенка, І. Зязюна, В. Лугового; професійній підготовці фахівців вищої школи присвячені дослідження А. Алексюка, О. Коваленко, О. Пехоти та ін.; особливості професійної підготовки майбутніх інженерів подаються в працях М. Лазарева, Ю. Нагірного та ін.; професійній підготовці інженерів присвячені праці молодих дослідників О. Ігнатюк, В. Кулешової, О. Попової, А. Хрипунової.

Так, О. Ігнатюк розглядає підготовку майбутнього інженера до професійного вдосконалення, використовуючи експериментальну систему та модель підготовки майбутнього інженера до професійного самовдосконалення. О. Попова розробила інструментальну модель науково-методичного забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів у процесі їх професійної підготовки у ВТНЗ.

Особливостям професійного самовдосконалення студентів, майбутніх інженерів-педагогів приділено ще недостатньо уваги. Використання портфолію як професійного самовдосконалення студентів, презентації професії інженера-педагога, випускника вищого технічного закладу, не розглядалося.

В умовах освітнього простору вищого технічного закладу склалася низка суперечностей, через які гальмується професійний розвиток студентів, а саме: між новими вимогами до фахівців і низьким рівнем професійної діяльності студентів; традиційним підходом до навчання студентів і низьким рівнем навичок самостійної роботи; особистісним рівнем підготовки студента і його можливістю використовувати свої професійні знання та навички на практиці тощо. Професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів полягає в розвитку в студентів потреби в постійному самовдосконаленні, що зумовлює подальше становлення їх як професіоналів. Такі студенти завдяки своїй професійній мобільності будуть затребувані на ринку праці, будуть спроможні “до проектування й реалізації, корекції й розвитку власної діяльності” [1, с. 57].

Мета статті – розкрити механізм, умови створення професійного портфолію майбутніх інженерів-педагогів як процесу самопроекткування професійного розвитку студента.

Треба зазначити, що тлумачення терміна “портфоліо” залежить від сфери використання та призначення [2]. Нам імпонує визначення професійного портфоліо як *технології саморозвитку й самовдосконалення, як засобу мотивації та стимулювання творчої активності й самоосвіти студента*.

Особливості створення портфоліо залежать від навчального закладу, внутрішньої мотивації студента (учня), його життєвих і професійних завдань, професійної компетентності тощо [2]. Від цього залежить і структура портфоліо.

Методики створення портфоліо у ВНЗ та загальноосвітніх закладах мають багато спільного, але автор кожної методики має право на свій варіант. Різні підходи до визначення сутності портфоліо дають можливість коригувати його структуру, умови та механізм створення. Особливістю створення професійного портфоліо майбутніми інженерами-педагогами є те, що вони будуть працювати у двох площинах: “людина – машина” і “людина – людина”.

Починаючи з третього курсу, студенти вже мають певний професійний досвід, набутий під час виробничої практики на заводі. На четвертому курсі передбачено педагогічну практику, під час якої в студентів формуються й розвиваються знання та навички педагогічної діяльності. Підготовка студентів до створення професійного портфоліо включає: попередній аналіз усіх видів практики; визначення надзавдання, на основі якого намічаються цілі, завдання, основні напрями, зміст, структура портфоліо. Перед складанням портфоліо необхідно визначити фактичний професійний рівень студента, а саме: досягнення студента, найбільш цінний досвід, особистісні характеристики, недоліки в навчальній діяльності, повний перелік професійних, методичних, виховних функцій інженера-педагога, планування самоосвіти тощо. Окремі аспекти портфоліо упродовж трьох років знаходили своє втілення на семінарських та практичних заняттях студентів, а саме: написання портрета педагога, складання професійно спрямованих анкет, спостереження за роботою професіоналів, ведення педагогічного щоденника, зустрічі з майстрами виробництва, складання конспектів занять теоретичного й виробничого навчання, диспути, “круглі столи”, рольові ігри, тренінги тощо.

Портфоліо як самопроекування студентом себе як людини й професіонала має індивідуально-творчий характер. Студент має право на створення власного плану саморозвитку, заснованого на рефлексії. Під час захисту портфоліо студенти презентують як його професійну складову, так і особистісну. Розкриваючи компоненти психолого-педагогічних здібностей інженера-педагога, вони наголошують на конструктивно-проективному компоненті, який становить основу діяльності викладача й визначає високий рівень майстерності. Від конструктивних і проективних здібностей залежить ефективність використання всіх інших видів знань, які можна активно включати для обслуговування всіх видів науково-методичної роботи. Майбутній інженер-педагог, володіючи психологічним механізмом ре-

алізації цих здібностей, орієнтується на кінцеву мету, вирішує актуальні завдання з урахуванням спеціальності, розвиває здібності до інтелектуальної праці.

Не менш важливий організаційний компонент, адже організаційні здібності у професії інженера-педагога слугують не тільки організації навчального процесу, а й самоорганізації діяльності його як майбутнього викладача. Серед організаційних здібностей студенти виділяють активність, наполегливість, працездатність, організованість, вимогливість, спостережливість тощо. Комунікативний компонент виступає не тільки засобом наукової та педагогічної комунікації, а й умовою вдосконалення професіоналізму в діяльності й джерелом розвитку студента як майбутнього викладача-педагога, засобом виховання студентів.

У своєму портфоліо студенти коментують перцептивно-рефлексійний компонент, який тісно пов'язаний із комунікативним, оскільки звернений до суб'єкта педагогічного впливу. Рефлексія – усвідомлення діючим індивідом того, як він сприймається партнером по спілкуванню, передбачає знання того, як інший його розуміє; це своєрідний процес дзеркального відображення індивідами один одного, під час якого суб'єкт відтворює внутрішній світ співрозмовника з відображенням і себе. Це дає можливість викладачу відчувати, який відгук об'єкти реальної дійсності знаходять у студентів, як їхні інтереси та потреби збігаються з вимогами як педагогічної системи, так і самого педагога. Велику увагу в портфоліо майбутні інженери-педагоги приділяють педагогічним стилям спілкування. У плані самоосвіти вони передбачають вивчення стилів спілкування великих педагогів з молоддю, оволодіння педагогічною майстерністю, наприклад, А. Макаренка, В. Сухомлинського.

Важливими складовими професійного портфоліо є формування професійних та виховних завдань інженера-педагога. Окреме місце посідає розвиток студента як особистості, усвідомлення ним себе як громадянина держави, міста, члена сім'ї. На рефлексійному рівні студенти розглядають свої недоліки, планують сходинки особистісного зростання, ставлять життєві цілі, презентуючи себе як члена демократичного суспільства.

Досвід роботи зі створення професійного портфоліо інженера-педагога засвідчив, що необхідно впровадити організаційну модель управління створенням професійного портфоліо. Це зумовлено необхідністю уваги до підвищення професійної компетентності студентів і може розглядатися як метод управлінської дії. Модель відображає зміст, форми організації роботи над створенням професійного портфоліо студентів. Організаційна модель також забезпечує: здійснення контролю за виконанням запланованих студентом завдань; можливість коригування цих завдань; оновлення завдань та їх перегляд відповідно до професійних потреб; цілеспрямованість професійної діяльності студентів; створення Я-концепції майбутнього спеціаліста; індивідуальну програму самовдосконалення майбутнього інженера-педагога; самоконтроль.

Методику створення професійного портфоліо ми розглядаємо як керований процес, що передбачає усвідомлену діяльність, спрямовану на професійне зростання майбутнього інженера-педагога. Треба зазначити, що професійний розвиток студента і його професійне становлення нерозривно пов'язані між собою. Професійне портфоліо – це своєрідний педагогічний інструментарій, що забезпечує цілісний процес професійного становлення студента.

Аналіз досліджень методик створення портфоліо дав змогу встановити критерії визначення результативності професійного портфоліо інженерів-педагогів. Зокрема, можемо виділити такі критерії: досягнення поставлених завдань; повнота реалізації методичних, професійних, виховних функцій інженера-педагога; ступінь впливу організаційних заходів на формування професійної майстерності інженера-педагога; вплив на мотивацію навчальної діяльності; індивідуальність професійного розвитку майбутнього інженера-педагога та його творчого стилю.

Над створенням професійного портфоліо студенти працюють упродовж року і презентують його в кінці третього курсу або на четвертому курсі. Це пов'язано з проходженням студентами педагогічної практики, під час якої не тільки поглиблюються, а й удосконалюються професійні навички студентів.

В організаційну модель управління створенням професійного портфоліо студентами ми включили ті форми навчання, види робіт, які найбільше сприяють професійному розвитку студентів. Це, наприклад, лекції з дисципліни “Методика професійного навчання”, практичні заняття, семінари, олімпіада з педагогіки, педагогічний ярмарок, волонтерство, педагогічна практика, участь у роботі психолого-педагогічного клубу, студентських науково-практичних конференцій, МАН; диспути, “круглі столи” та інше. Участь у цих видах навчання дає певний професійний досвід, який допомагає студентам творчо підійти до складання професійного портфоліо. Студенти спираються на основні вимоги до портфоліо, його структури, інформаційного наповнення та професійного призначення. Водночас кожне портфоліо має свій індивідуальний стиль, зміст, оформлення. Воно складається з титульного аркуша, характеристики студента, зазначається тема та мета створення портфоліо, розділів, підрозділів, тематичних та інформаційних блоків тощо. Професійне портфоліо – це проектування студентом себе як професіонала. Тому важливу роль у проектуванні відіграють професійні вміння, знання, навички, професійна компетентність, професійні якості особистості студента, самоаналіз навчально-пізнавальної діяльності, самоаналіз особистісного розвитку, планування, корекція навчально-професійних завдань. Пропонуємо один зі структурованих варіантів професійного портфоліо майбутнього інженера-педагога:

Розділ I. Інформаційний (візитка – активна життєва позиція, творче кредо, дані про себе, цитати відомих людей тощо); мета створення портфоліо; завдання студента на певний період, пов'язані з професійним розвитком та самовдосконаленням).

Розділ II. Професійний (презентація професії; професійна діяльність на лекційних та практичних заняттях: теоретичний матеріал, задачі, лабораторні роботи; самостійна робота з матеріалом після занять; написання курсових робіт, наукових статей).

Розділ III. “Я”-концепція (мотивація в навчанні та професійному становленні; самоаналіз; психологічний портрет; рефлексійна діяльність (ведення щоденника); самоосвіта (професійна – над формуванням професійних якостей особистості); “Я”-концепція: “Я і моя родина”, “Я лідер”, “Я член демократичного суспільства”, “Я громадянин України”, “Я і здоровий спосіб життя”, “Моя професійна мрія”, “Я особистість”.

Розділ IV. Мої досягнення (моніторинг успішності в навчанні та професійному становленні (оцінки викладачів, результати сесій, нагороди, самооцінка; написання наукових статей із дисципліни “Фізична хімія”; виступи на наукових конференціях; курсові роботи з технічних предметів).

Висновки. З викладено вище бачимо, що професійне портфоліо майбутнього інженера-педагога спрямоване на високий рівень мотивації в навчанні та професійному становленні, на постійну рефлексію професійних дій і досягнень студента. Таким чином, можемо говорити про професійне портфоліо майбутнього інженера-педагога як технологію саморозвитку та самовдосконалення, засобу мотивації й стимулювання творчої, професійної активності та самоосвіти студента, самопроекування професійного розвитку.

Література

1. Чобітько М.Г. Самовдосконалення студентів – майбутніх учителів у процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки / М.Г. Чобітько // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2004. – № 1 (42). – С. 57–69.

2. Свет О. Портфоліо як засіб моніторингу процесу підготовки майбутнього вчителя / О. Свет // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2009. – 500 с.

ОДАЙСЬКИЙ С.І.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧИМ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИКІВ ЯК СИСТЕМНИМ ОБ’ЄКТОМ

Соціально-економічний рівень суспільства, його інтелектуальний та духовний потенціал завжди тісно пов’язані із системою освіти, зміст якої визначається вимогами суспільного виробництва, зумовлюється суспільними відносинами, а також етапами розвитку науки та техніки.

Особливо це стосується професійно-технічної освіти, яка тісно пов’язана з економічною та виробничою структурою, охоплює сферу під-